

חבר
הנאמנים
של
תנועת
בית יעקב

מדי שבת בשבתו

פרשת כי תבוא

נתיבות בחינוך

רבי שלום נח ברזובסקי זצ"ל - האדמו"ר מסלונים

שיח לפרשת השבוע

הרב בנימין שצ'רנסקי שליט"א

*מכתב קודש -

הנימוקים להתנגדות ללימודי השכלה

ע"פ רצונך אני מוצא את ההזדמנות להביע רחשי לבבי בענייני הוראה והשכלה. כמו בכל ענייני האדם הרי הבהירות בעניין היא יסוד הדבר, וכ"ש בעניין כה חשוב שהבהירות יפה לו. בזמננו עניין ההוראה לנשים לאלו שיש להם כשרון המיוחד לזה, טובה היא מכמה בחינות לענייני הכלל, שזאת היא הדרך להרים את דור העתיד. בו בזמן שהחינוך החילוני פשט את הרגל ומוציא פרי ביאושים, הרי החינוך התורני הטהור שפותחים עיניו וליבו של החניך שיציץ בעולם שכולו טהור וקדוש, אין דבר שימשוך לבבו, ורק עי"ז ימאס בכל ענייני השחתה של הרחוב המקולקל, ומקום הניחו מן השמים להצליח ליהדות החרדית, אך ורק ע"י חינוך טהור ונקי. משא"כ עניין ההשכלה, שהצליח מעשה שטן לערב את העניין המקודש של הוראה עם עניין ההשכלה, שזה האויב מספר אחד שיש לנו בדור הזה, והוא מצא את מקום התורפה להיאחז בזה להחדיר את תחום ההשכלה בתחום שלנו, וכשרות וטובות נסחפות עם הזרם הזה, שאחרתם מי ישורנה. וכמו שאחז"ל (ע"ז כז): שאני מינות דמשכא, כמ"כ גם השכלה אין דבר המושך כמו זה. והוא כעניין עץ הדעת שנחמד העץ להשכיל ותאוה הוא לעיניים.

הנימוקים להתנגדותי הנמרצה להשכלה, יש לי בזה נימוקים גלויים ונסתרים, והגלויים הם:

- א. יש בעיית הספרים האסורים שאין מנוס מהם כל כמה שההשכלה יותר גבוהה, וכן בנוגע למורים, וגם עצם הדברים שמחברי הספרים הם כופרים, זה מכניס באדם כפירה והיא מחלה מדבקת, והדברים אסורים לא פחות מבשר נבלה וטריפה.
- ב. האישה היהודייה מצד עצמותה וטבעיותה יש בה כוח המשיכה לקראת הטוב והטהור, והמקוריות שלה ומצפונה תובעת הימנה לרצות חיים רוחניים, וההשכלה - למי שמבין את פנימיות הדברים - היא תחליף מלאכותי לסיפוק הנפש, ותחליף להטוב והטהור.
- והכלל, כי האדם הבורח מעצמו מחפש תחליף לעצמו, שיהיה אדם מושלם מלאכותי. וזה שרוצה לברוח לעצמו, אינו סובל תחליפים ומלאכותיות אלא מקוריות וטבעיות. וע"כ העולם החילוני שאבדו את המקוריות והטבעיות של היהדות, אין להם ברירה רק לזון את העם לכה"פ עם תחליפים ומלאכותיות, שאחרת לא יהיו בני תרבות, אבל אנו בעזה"י יש לנו רכוש עצום שאין לאף אחד, מהמקוריות מהמעיינות

עושר

"ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך ה' אלקיך..."
הסביר בעל "לקוטי אמרים": השפעת הטוב היא לפעמים לרעה לאדם, בחינת "עושר שמור לבעליו לרעתו", אבל כשאדם יודע, שעושרו הוא מתנת ה' - "בכל הטובה אשר נותן לך ה' אלקיך" - ומשתמש בעושרו לצדקה ולמעשים טובים, בטוב כזה בודאי ראוי לשמוח".

כל כך קשה ומכשיל הוא נסיון השפע, עד כי בראותנו אדם עומד בו בטוהר לב וביראת־שמים, מתפעלים אנו כאילו בלתי־צפוי או בלתי־מצוי הדבר, ואומרים: בעושרו של פלוני אין עינו של אדם צרה, הוא ראוי לעושרו באמת, הוא יודע מה לעשות בכספו. הכל מסכימים, שהעושר הוא מתנת־אלקים, אבל רק מעטים זוכרים, שהוא גם נסיון קשה לאדם. לא רק למתנה יחשב העושר, אפילו למעלה, שכך נאמר בספר "מעלות המדות":

"מעלה גדולה היא מעלת העושר, שכל זמן שיש לו לאדם עושר ונכסים ועושה מהן צדקה, קונה לו חיי העולם הבא, כענין שנאמר (תה' קיב ג): הון ועושר בביתו, וצדקתו עומדת לעד, ולא עוד אלא שמגן עליו בעולם הזה מן הפגעים וממקרים הרעים כאדם שנתון בעיר בצורה, כענין שנאמר (משלי יח יא): הון עשיר קרית עזו וכתומה נשגבה במשכיתו... גדולה היא מעלת העושר, מפני שהעושר בא לו לאדם מאת המקום, כענין שנאמר (דברי הימים א כט יד): כי ממך הכל ומידך נתנו לך. בני, בואו וראו כמה גדולה מעלת העושר, שהרי הכל מתקרבין אצל העשיר, ונעשים לו מהם קרובים, ומהם אוהבים ורעים, כדי להנות ממנו, כענין שנאמר (משלי יד כ): ואוהבי עשיר רבים. ואומר (משלי יט ד): הון יוסיף רעים רבים. ולא עוד אלא שנעשה עליהם שר וגדול, כענין שנאמר (משלי כב ז): עשיר ברשים תמשול".

בסיס כלכלי איתן מעניק לאדם בטחון עצמי וחוסן נפשי. המתפרנס ברווח ובכבוד, אינו תלוי באחרים ואינו נצרך לחסדי הבריות. אדרבא: רבים הם הפונים אליו לעזרה ולסיוע. למותר לומר, כי הפושט יד חש עצמו עלוב ומבוש נוכח המיטיב עמו, אשר באופן טבעי רואה עצמו עליון עליו, ולא רק מצליח ממנו אלא אפילו מוצלח ממנו. וזו בדיוק הסכנה הגדולה הטמונה בעושר: ההרגשה שהוא מעניק לבעליו טובה ושאננה כל כך, עד כי מאמין בעליו לא רק בכח־כספו להציל אותו ביום צרה, אלא מתחיל להאמין בכוחותיו שלו עצמו, אשר עשו לו את כל החיל הזה, רואה עצמו פקח שידע להתמקח בתבונה בשוקי־המסחר, ועל כן עלה וטיפס

הנצחיים, תענוגים עילאיים שאין להם שום תחליף בעולם. וההפרש בין אלו לאלו, כמו ההפרש בין אדם חכם ובר דעת לבין אדם מלומד חכמה ודעת.

ג. הכלל הוא שאצל אדם יש עיקר ויש טפל ואי אפשר שיהיו לו ב' עיקרים. ההשכלה היא בבחינת שפחה כי תירש גבירתה בכל ענייני יראת שמיים ומידות, וזאת הסיבה כי בעלי ההשכלה הם ע"פ רוב מושחתים. ורק מי שיש לו תורה, כוח התורה מטהרת המידות. והנה כאמור יש עוד טעמים כמוסים, וכן כמאמר צדיקים היש משכיל דורש את א'.

*מכתב קודש - תפקיד ההדרכה

אני מקדיש זאת הפעם את דברי אליך בתור מדריכה לבנות ישראל קטנות שלא טענו עוד טעם חטא, שבתקופת שנת השש עשרה נכנסת בתפקידך החדש, יחד עם ללמוד גם לחנך אחרות. זה אמנם גיל שבת ישראל כשרה ונאמנה עם שאיפות רוחניות צריכה להתעמק ביותר על עצמה לפתח את רגשות הלב שיהיו יהודיות, ולעבוד עם עצמה לטהר את כל מידה נכונה, לזכך המידות הקנאה התאוה והכבוד, ואת הכעס והרגזנות אם על עצמה אם על אחרים, העצבות והעצלנות וכו', ויחד עם זאת לקנות מידות טובות יראת שמיים ואהבת הזולת ואהבת צדקה וחסד ומידות עדינות, וזה שעוסק עם אחרים בטבע ששוכח את ייעודו ותפקידו של עצמו. ובמיוחד שזמן הפעולה הוא בש"ק, והש"ק אצל נכדה של רבותה"ק צריך להיות קודש לד' לטהרת המידות, ולעיון בעניינים המקרבים את האדם לאביו שבשמיים, כל שיקול הדעת הזה היה נגד עיני כשהייתי צריך להסכים שתהיי מדריכה, והכרעתי לחיוב מטעמים דלהלן.

התפקיד העיקרי של הדרכה וחינוך אינו בעניינים החיצוניים וההשפעה החיצונית המקובלת אצל אנשים, העיקר הוא לא הדוגמא האישית הנראית לעין, אלא הדוגמא הפנימית. המדריכות מרגישות את ערך המדריכה אם היא נאמנה עם עצמה ועם הדיבורים שהיא מדברת. למשל אם היא מדברת על מידות והיא בעלת מידות, ומרגישה שהאושר הגדול בחיים שאת בעלת מידות, וכן באהבת הזולת, וכן בחיי תורה ומצוות, ואם אינה נאמנה עם עצמה הן מרגישות זאת. וזהו סוד החינוך שיהיה מוצלח, אם המחנך או המדריך יודע איך להתרומם ולהרים גם יחד, אז דבריו נשמעים. ואם כי יש לך עניין עם ילדות קטנות בינתיים, אבל הנקודה העיקרית אחת היא. לא הסיפור היפה הוא המטרה, ולא למצוא חן שיאמרו כי היה זה משהו מיוחד. ורק לדעת שיש מטרה במלאכת הקודש של מדריכות להכניס בהם לפי ערכם נשמה ולב יהודית, וכי אושר החיים הוא מידות טובות וחיים רוחניים, ואז בעזרה"ת תצליחי תמיד, כי עצם הדבר הזה מפתח את המחשבה, ואת ההבנה להבין את הזולת, ואם מכוונים לשם שמיים יש סייעתא דשמיא מיוחדת. וכלל גדול הוא שכמו שבעל עסק מנצל את העונה לעסקיו, כמ"כ מחויב כל אדם לנצל את ההזדמנות בחיים שעל ידיים ירים את האישיות שלו, לא להיגרר אחרי קטנות שבדבר, אלא מן השמיים נותנים לו אפשרות שעי"ז יטהר מידותיו שזהו תכלית חיי האדם, ואסיים בברכה שתצליחי תמיד.

*מכתב קודש - לברכה ולא לקללה

מונה לפני כעת מכתבך שעוד לא ענית עליו, השקעת בו הרבה רחשי לב ולא ייתכן שיישאר בלי מענה, ובכל זאת

במעלות העושר וממילא גם במעלות הסולם החברתי. עינינו הרואות עשירים שתובעים שררה לעצמם רק מפני שעשירים הם, כופים על הציבור את הכלל "בעל המאה הוא בעל הדעה". ואינם מעלים על דעתם, עד כמה מלגלות הבריות על טפשותם ועל גינונייהסרק שאימצו לעצמם מתוך מחשבה נואלת, שהמטבעות המקשקות בכיסיהם מאדירות גם את מדת החכמה שבקדקדיהם. מהם שעלו לגדולה מהיום למחר באופן בלתי צפוי אפילו בעיני עצמם, אבל ברגע שחשים הם במגע הקסם של הכסף המרשרש תחת כפות ידיהם, שוכחים הם את אתמולם ומתנכרים לילדידים יקרים, עניים ממש כמותם אך תמול-ששום.

"אך יש לחקור על מה שעינינו רואות מעשה בכל יום: הלא תראה שני עניים אהובים כשבת אחים גם יחד... ואם מתעשר אחד מהם, שוב אינו משגיח באוהבו העני, ואדרבא: מעיז בו, מתנכר עמו ועושה עצמו כאילו לא ידעו מעולם, במקום אשר היה ראוי להודות לשבח לבוראו שגידלו ורוממו ונתן יכולת בידו לרחם על אוהבו, להחזיק בידו ולכסות חסרונו, אשר מקודם ימתיקו סוד, ואיש את רעהו יעזרו בחסרונו, ולמה לא יתן בדעתו, שעכשיו שהעשיר לא נתחדש בו דבר חדש, ועדין שווה לחברו בכל דבר, ועדין שווה לחברו בכל אבריו? וכי יעלו בו אבר כנשרים לעוף בהם השמים? וכי נתחדש בגופו גבורת הארי וקלות הצבי? וכי נתרבו שיניו ושאר אברייגופו? וכי אם היה פיסח או סומא יתרפאו מומיו? וכי נתעלה וקנה שלמות המלאכים שלא לאכול ולשתות?". וכי קנה חכמה ורוח: הקודש? וכיון שהוא משולל מכל זה אף על פי שהעשיר, וכמו אז הוא עתה, ואם יחזור וירד מנכסיו, חוזר לכמות שהיה - אם כן מה מקום להתגאות על חברו הרש בעבור דבר נפרד ממנו, שבא לידו דרך השאלה, שהיא הממון, אף שבעניותם ישבו כשבת אחים גם יחד. אין זאת, כי אם מרע לב, מסיבת פתוי היצר הצורך, המתחיל להרגילו אל המרידה" (שבט מוסר)

אלו בדיוק הסממנים של הנכשלים בנסיון העושר: רצון אוילי להתגדל על הבריות מתוך תחושה, שהעושר מקנה מאליהם גם חכמה גם תבונה גם כשרונות, שאין בדלת העם; התנהגות מתנשאת המתבטאת בלבישת בגדי מותרות ובסגנון מגורים מנקר-עין ונטיה לתבוע כבוד בפה גם במקום שיש גדולים הרבה יותר הראויים לכבוד. "ראיתי קצת מן האנשים העשירים מתגדלים ומשתררים על בני אדם בעבור ממונם ומתנשאים על אנשי דורם וחכמי הקהילות, ואף על פי שיש מן העשירים הללו, שהם ככלי אשר אין חפץ בו, ואין בהם שום מעלה אחרת בעולם שיסמכו עליה: לא דעת ולא תבונה, לא תורה ולא יראת שמים ולא אפילו דרך-ארץ, ואף על פי כן רוצים להנהיג בני-דורם לפי דעתם בגאות לבם וגסות רוחם, כמו שאמר חכם אחד: העושר מעטה הגאווה, והגאווה מרכבת-הרשע. לפיכך ראיתי להזהירכם על זה, בלי להתגאות על ממונכם, ולבלתי השתרר בעשרכם על בני-אדם, ואפילו אם עליתם לשאר מעלות המדות, מפני שהעושר והממון הוא משל הקדוש-ברוך-הוא, וכדרך שנתנו ביד האדם, כן ברשותו לטלו ממנו" (מעלות המדות)

אמנם למעלה נחשב העושר, וחיבים אנו כולנו בכבוד אנשי-המעלה, כי על כן כתב בעל "מעלות המדות": "אזהירכם, בני, לכבד את העשירים שאינן מתגאין בעושרן על הבריות, ומחלקין מממון לצדקה וגמילות-חסדים, שכן מצינו(ערובין פו א) ברבי עקיבא שהיה מכבד את העשירים, וכן רבנו הקדוש

אין רצוני להצטמצם ולהתייחס רק אליו אלא יותר באופן כללי, ומן הכלל תמצאי תשובה גם על הפרט. ובהקדמה כללית, שתכלית ייעודו ותפקידו של האדם בעולמו להגיע לשלימות מסוימת לפי ערכו, וכל זמן שאין שלימות אין כלום. וע"ד משל לבניין והיכל מפואר אך החלונות והדלתות אינן נסגרות ופרוצות לרוחות וגנבים, שאין ערך לכל הפאר של הבניין. וכך דרכו של יצה"ר, מתגבר על נקודה מסוימת שהאדם אינו רואה בזה מקום התורפה, ולאמתו של דבר השתלט בזה על הכל. כשאין יציבות רוחנית, סכנת מפולת והתמוטטות היא תמידית. ובכל גיל ובכל תקופה מהחיים מוצא את נקודת התורפה המתאימה לגיל ולתקופה, ואז ידו בכל, והאדם אינו רואה בזה אויב מספר א'.

עוד כלל גדול, כי בכל המידות ותכונות נפש, כמו בשאר ענייני העולם, אין טוב בלי רע ואין רע בלי טוב. המידה הטובה ביותר אפשר שתיהפך ותשמש לעולם החורבן, והמידה הרעה ביותר אפשר להופכה שתשמש מכשיר לעולם הבניין. ולדוגמא סמל הברכה הוא גשמים, ואנו מתפללים על הגשמים לברכה ולא לקללה, כי גם הגשמים יכולים לשמש למקור הקללה. וגם בזה עיקר מאבקו של יצה"ר להפוך באדם כל מידה נכונה שישתמש בה לרעה. ע"ד משל שבתרופות פלא שמצילים חיי האדם מכניסים בהם רעל במידה זהירה, אך אם מפרזים בהכנסת הרעל הרי זה מסכן חיי האדם.

וניקח לנו לדוגמא עניין ייסורי מצפון, אם כי אין לך מידה טובה הימנה, ואדם בלי ייסורי מצפון הוא כמזיק, כל זה אם זה במידה זהירה. אבל אם מפרזים בייסורי מצפון זהו כמו רעל ושייך לעולם החורבן, משברים את האופי של האדם ומדכאים אותו. וע"ד שפירש הפסוק, וישמעו את קול ד' מתהלך בתוך הגן לרוח היום ויתחבא האדם ואשתו, והתשובה על שאלתו יתברך אייכה, הייתה את קולך שמעתי ואירא כי עירום אנכי, ויאמר ד' מי הגיד לך כי עירום אתה, המן העץ אשר ציוויתך לבלתי אכול ממנו אכלת. לכאורה ייסורי מפון אלו כי עירום אנכי הוא טוב, אבל מכיוון שהתוצאות היו ויתחבא בשעה ששמע קול הא', זהו אות כי רגש זה אינו מהקדושה אלא מן העץ אשר ציוויתך לבלתי אכול ממנו אכלת. בס"ה ייסורי מצפון מיותרים מביאים תוצאות שליליות.

ואת ב"ה מאושרת וד' יעזור לך שתמיד תהיי מאושרת עוד יותר. קחי לך המידה להיות תמיד שמח בחלקו, שמחה שבהנהגת הבורא אתך בכל העניינים, ואז יהיה לך כנפי רוח להתרומם מעל הכל. השמחה היא כנפי רוח, ובהעדר השמחה כאילו מקצצים את כנפי הרוח לא להתרומם. השקיעי מיטב כישירוניתך רק לעזור לזולת להרגיש את הזולת ולא הוב את הזולת. את עומדת בפני השנים שבאמת הן הכי יפות מהחיים, שיא הפריחה וההתעלות וההתבגרות הרוחנית כמו הגשמית, תנצלי אותן בכל הדרן ותפארתן, וד' יהיה עמך. וכה יעזור לך ד' שתתחדש עלייך שנה מאושרת שנת עליה והתעלות, היכנסי לשנה החדשה הפוגשת את שנותייך הי"ח והי"ט בעוז בגבורה ובמרץ וד' יצליח דרכך בחיים, באהבה ובברכה.

* ממכתבים ליוצאי חלציו

בנתיבות דברי חכמים

"הגאון היחידה המותרת לאדם, שיש לו פטרון, אביו שבשמים" (רבי לוי יצחק מברדיטשב).

כמו כן היה מכבד את העשירים ומושיבן אצלו. וכל כך למה? מפני שעשירים גדולים היו, והיו מכירין מעלת העושר".

אלא שיש לדיק בכתוב: "אזהירכם, בני, לכבד את העשירים, שאינן מתגאין בעושרן על הבריות". ומכלל לאו אתה שומע הן: המתגאה בעושרו הוא האדם שאינו עומד בנסיין העושר, הוא האיש שהפך לו עושרו לרועץ והעבירו על דעתו, חלילה. ומי הם העומדים בנסיין העושר? הנה גם זאת פרש בעל "מעלות המדות" בדבריו: "מחלקין מממונן לצדקה וגמילות חסדים". המשתמש בעושרו כדי לכבד בו את בריותיו של הבורא ולהיות שותף ליוצרו בכלכלתם, מבין, כי לפקדון מאת בוראו קיבל את רכושו, לא כוחו ועוצם ידו עשו לו את החיל הזה, אלא ברוב רחמיו זכהו הקב"ה להיות גזבר אחד מהגזברים בבית הגנזים השמור לעולם ומלאו הפרנס בו נפש כל חי. בהיות שליח נאמן של בוראו, משתמש הוא בפקדון היקר שקבל כדי לחלקו עם נצרכים הסועדים יחד עמו על שלחנו של הזן את העולם כולו בטובו בחן, בחסד וברחמים.

"ואל יחוס עיניו בממונו, פן יצא מן העולם בידים ריקניות ויעזוב לאחרים חילו, ומה תועלת מגיע לו, שאחרים יתענגו ממה שטרח וקיבץ, והוא בגיהנום רובץ! ואם יאמר העשיר: לא לחינם העשירני הקדוש ברוך הוא, כי אם שאני אהוב לפניו, ושאתענג בממון שחנני בכל מיני תענוגים שברא בעולמו, ולמה שלא אעשה מה שלבי חפץ, שנראה שאני בועט במה שהיטיב עמי! ישים נגד עיניו, כי טועה הוא, ידיע אנוש בנפשו ומכיר הוא במעשיו הבלתי מהוגנים, ואיך יתכן שבעבור שהקדוש ברוך הוא אהבו העשירו, ואפשר שהעשירו בהיותו שנאו לפניו על מעשיו, ויש מצוה אחת בידו בלבד, ובהיות שאינו מקפח שכר שום בריה, משלם לו בזה העולם כדי לטרדו מעולם הבא. או למה לא יאמר, שהקדוש ברוך הוא ברוב חסדיו לרחם עליו העשירו, ובראותו שהוא משולל מכל מצווה והעוני מעכבו מלקיים המצווה, ולכך העשירו, להיות העושר לו לעזר ולהועיל לקנות עמו שלמות הנפש. נמצא שהעושר נתן על אחד משני בחינות: או לטרדו, או להשלימו. לכן ידין העשיר בעצמו ויאמר: אם לטרדני מהעולם הבא העשירני - ראוי לי - להרבות עמה בתורה ובמצוות ולפדות נפשי מני שחת, כדכתיב (משלי יג ח): "כפר נפש איש עשרו", שפודה האיש את נפשו על ידי עשרו. ואם כדי להשלים נפשי עם העושר העשירני - ראוי לי להשלים עצמי עמה לקיים בעשרי תורה ומצוות.

גם ישים בלבו, שהקדוש ברוך הוא העשירו להשימו אפטרופוס על העניים, ואם ימצא אפטרופוס בלתי הגון, שאוכל ממון העניים, יסיר אותו וישים אחר תחתיו" (שבט מוסר)

התורה הקדושה, שירדה לסוף דעתו של אדם, וידעה עד כמה נכסף הוא העושר, אבל עד כמה קשים הנסיונות שבהם מעמיד הוא את האדם, מברכת את האדם בברכה אחת למלוי כל הברכות הרשומות בפרשת השבוע: "ובאו עליך כל הברכות האלה והשיגוך. והסביר בעל "חשבה לטובה": "והשיגוך - שימצאוך באותו מקום שבו היית עד כה, שלא תלך שולל אחרי העשירות וההצלחה לסטות מדרך היהדות האמתית, כדרכו של עולם..."

משנת השבת

הלכות והליכות

הרה"ג משה פנחס זנדר שליט"א

המשך מהעלון הקודם - פרק יט
סדר ההבדלה

המאכלים

ג. ראוי לאכול פת, וכן בשר או תבשיל אחר (פח) כבשאר סעודות השבת (פט), ואם קשה לו לאכול פת יאכל מיני מזונות או לפחות פירות (צ).

ד. אמרו חכמים (צא) "חמין במוצאי שבת מלוגמא (-רפואה), פת חמה במוצאי שבת מלוגמא", לפיכך יש הנוהגים לאכול בסעודה זו פת חמה (צב), או לשתות משקה חם (צג).

זמן הסעודה

ה. ראוי לסמוך את הסעודה ליציאת השבת (צד), ועל כל פנים לא כדאי לאחר את זמנה יותר מחצות (צה). (ויש סוברים שזמנה כל הלילה, עד עלות השחר (צו)).

ו. יש הסוברים שאף אם האריך בסעודה שלישית לאחר חשיכה חייב לסעוד סעודת "מלוה מלכה" אחר ההבדלה (צז), ויש הסוברים שאם אכל כזית פת לאחר חשיכה יצא בסעודה זו גם חובת סעודת "מלוה מלכה" (צח).

נרות וזמירות

ז. יש הנוהגים להרבות נרות בסעודה זו (צט), ולומר בה את הזמירות המיוחדות למוצאי שבת (ק).

עשיית מלאכה במוצ"ש

ח. יש הסוברים שאין ראוי לקבוע מלאכה, אם אינה מלאכת אוכל נפש, לפני סעודת מלוה מלכה (קא).

ט. יש שנהגו שנשים לא תעשנה מלאכה קבועה כגון תפירה או סריגה במוצאי שבת, גם לאחר ההבדלה (קב). ויש הסוברים שמיד לאחר ההבדלה רשאיות לעשות כל מלאכה (קג).

קיפול הטלית

י. מנהג יפה לקפל במוצאי שבת את הטלית שהתעטף בה בתפילת השבת, והטעם - כדי להתחיל את השבוע מיד בדבר מצוה (קד).

פרק כ

מוקצה - הגדרתו וכלליו

מבוא להלכות מוקצה

חכמים אסרו לטלטל בשבת כל חפץ שהוא "מוקצה", דהיינו: דבר שאדם מקצה ומפריש מדעתו מלהשתמש בו בשבת.

הטעמים לאסור טלטול מוקצה הם:

א) כדי שלא תתבטל המנוחה בשבת (רמב"ם הלכות שבת פכ"ד הי"ב)

מדברי הנביא "וקראת לשבת עונג לקדוש ה' מכובד, וכבודתו מעשות דרכיך, ממצוא חפצך ודָּבָר דָּבָר" (ישעיה נ"ח, י"ג), דרשו חז"ל, שלא יהא דיבורו של שבת כדיבורו של חול, ולא יהא הילוכו של שבת כהילוכו של חול. מכאן יש ללמוד בקל וחומר, שלא יהיה טלטול בשבת כטלטול בחול, כדי שלא יהיה כיום חול בעיניו ויבוא להגביה ולתקן כלים מפניה לפינה או מבית לבית או להצניע אבנים וכיוצא בהן, שהרי הוא בטל ויושב בביתו ויבקש דבר שיתעסק בו ונמצא שלא שבת, ובטל הטעם שנאמר בתורה "למען ינוח" (דברים ה', י"ד).

המשך בעלון הבא

את המקורות והערות להלכות והליכות שבת, אפשר לעיין בספר "משנת השבת" מאת הרה"ג משה פנחס זנדר שליט"א.

אמרות

לפרשת השבוע

וְהָיָה, פִּי-תְבוּאָה אֶל-הָאָרֶץ, אֲשֶׁר ה' אֱלֹקֶיךָ, נָתַן לְךָ (כו, א) כאשר יזכור האדם כי כל מה שיש לו, אינו שלו אל מתנת השי"ת - "אשר ה' אלקיך נותן לך" - אזי זכאי הוא לבוא לשמחה - והיה כי תבוא.

(רבי יעקב אהרן מאלכסנדר)

אֲשֶׁר יְהִי, בַּיָּמִים הָהֵם (כו, ג)

רש"י: אין לך אלא כהן שנימך

הרי זו הוראה להתדבק בצדיקי וחכמי הדור של היום - "אין לך אלא כהן שבימך" - ואל תאמר שהימים הראשונים היו טובים מאלה, כי לא מחכמה שאלת זאת, אלא להאמין באותם החיים אתך - "שבימך".

(רבי לוי יצחק מאזוריאן)

וּנְצַעַק אֶל-ה' אֱלֹקֵי אֲבֹתֵינוּ וַיִּשְׁמַע ה' אֶת-קִלְנוּ (כו, ז)

אין עצה להתגבר כנגד פיתוי והסתת היצר, אלא לצעוק בתפלה ובתחנונים "ונצעק אל ה' אלקי אבותינו" - ואזי - "וישמע ה' את קלנו".

(רבי אברהם מסלונים)

וברך את עמך ישראל... (כו, טו)

איתא בספרי: "וברך את עמך את ישראל בבנים ובבנות". אם מקים אדם מצות בכורים כראוי ומביא את ראשית פרי אדמתו לה', אז יתעורר בלבבו לומר: אם השי"ת דורש ממני את ראשית פרי האדמה, ומצוני להביאו לבית מקדשו, על אחת כמה וכמה צריכים להביאו לו גם את פרי בטננו להדריכו בדרכיו ובמצוותיו, ואם עושים כן, מבורכים אנו - כדברי הספרי בבנים ובבנות...

(הרב אלכסנדר זושא פרידמן)

וְכַתְּבָתָּ עַל-הָאֲבָנִים אֶת-כָּל-דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת (כו, ח)

אפילו על אבנים אפשר להשפיע בדברי תורה, כמאמרם ז"ל (סוכה נב): אם אבן הוא נמוח.

(רבי יצחק מאיר מגור)

תחת אשר לא עבדת את-ה' אלקיך בשמחה (כח, מז)

שורש החטא ומקורו הוא חסרון השמחה בעבודת השי"ת, כי אילו היית עובד אותו ית' מתוך שמחה, לא היית נכשל בחטא כלל.

(רבי משה יהודה לייב מסאסוב)